és a halhatatlanság-tudat egyidejűsége: végső szabadság. *„Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat”.* A tradíciók szellemében mindennemű emberi reménykedés és hamis tudományos ígéretek nélkül *meghalni is* tudunk; halálunk nem befolyásolja a halhatatlanságunkat, amennyiben életünk során valóban megerősítettük magunkat az utóbbi tudatában. A halál mintegy hozzátesz a halhatatlansághoz, nem csak elvesz abból. Ez, ha nem is nyilvánvaló, tradicionális tanítás.

A szerző múltja és a mai magyar társadalom általános szellemi nívója miatt – bár viszonylag sok példányban elfogyhat és kedvező fogadtatásokat is kaphat – nem gondolom, hogy e könyv megítélése összességében normális lesz. Még barátaim jó része sem tud elvonatkoztatni attól, aki írta (hogy egykor a magyar jobboldal vezető politikusa volt, és hogy ma mit tesz, vajon miért stb.). Ez sajnálatos, mert ilyen módon nem láthatják jól, érdemelvűen a művet, vagy egyenesen lemaradnak például a 4. fejezetről. Az említett hibák és a modern világnak tett teljesen fölösleges gesztusok ellenére egyetlen magyar politikus nem írt, a huszadik században sem, intellektuálisan ilyen izgalmas és húsbavágó művet.

A. Z.

Tomm Moore – Ross Stewart
WOLFWALKERS
Ír rajzfilm, 103 perc (2020, Apple Original)

E sorok írójának néhány évvel ezelőtt komoly élményben volt része, amikor megnézte *A tenger dala* című rajzfilmet, bár manapság inkább animációsnak nevezik az ilyen filmeket. Tomm Moore-nak már volt egy korábbi filmje *(Kells titka)*, s ennek utólagos megtekintésével kiderült, hogy egészen egyedi látásmóddal rendelkező alkotóval van dolgunk. A 2020-as évről nem sok jó mondható el – a globális felforgatások új szintre léptek –, ám kulturális területen mégis történtek pozitívumok, többek között elkészült

a harmadik film Tomm Moore és Ross Stewart műhelyében.

Amely erényekkel *A tenger dala* és a *Kells titka* rendelkezik, azokat a *Wolfwalkers* is felmutatja, az új mű látványvilága már az első pillanatokban ismerős terepre hív bennünket. Míg *A tenger dala* mentes volt a rövidesen vázolt felhangoktól, addig a *Wolfwalkers*-ben ismét megjelenik néhány olyan elem, amelyek a *Kells titka* hasonló szálait szövik tovább. A megkapó történet lényege: egy angol apa (Goodfellowe) és lánya (Robyn) Írországba érkezik, hogy a helyi régens (Lord Protector) utasítására megtisztítsák az erdőt a farkasoktól, sőt magára az erdőre is kimondta a halálos ítéletet a nagyhatalmú kormányzó. E drasztikus lépés mögött az a szándék húzódik a régens részéről, hogy a környéket mentesítse a pogány babonáktól, a kereszténység előtti idők hitvilágának minden elemétől, ezeket boszorkányságnak, eltévelyedésnek titulálva. Goodfellowe minden erejével igyekszik eleget tenni a régens fokozódó nyomással jelentkező parancsainak, azonban lánya nem könnyíti meg a helyzetét, mivel az ő képzeletvilágát, gyermeki megélését elevenen áthatják a régi hiedelmek, történetek, lények, amelyek Robyn számára élő valóságok. Olyannyira, hogy apja és a helyi hatóságok határozott tiltása ellenére, miszerint

gyermek nem mehet a falakon túlra, Robyn kilopódzik a város elkerített közegéből és felkeresi az annyi izgalommal kecsegtető erdőt.

A csodák sora hamar kezdetét veszi: titokzatos módon meggyógyítanak egy farkas által megsebzett helyi falubelit, Robyn pedig, akit apja kétségbeesetten próbál jobb belátásra bírni, hiszen egyetlen gyermeke biztonságát tartja szem előtt, megismerkedik egy furcsa lénnyel, a fékezhetetlen életerőket, sőt bizonyos életen túli képességeket is birtokló vad kislánnyal, Mebhbel. Érdemes kitérni a film gerincét jelentő ellentétekre. Robyn és Mebh először idegenkednek egymástól, Mebh például fintorog Robyn rossz városi szaga miatt, azonban, ahogyan az gyermekek között lenni szokott, akikben még nem hatalmasodott el a felnőtté válás során kialakuló megannyi ellenszenv és bizalmatlanság, hamar összebarátkoznak. Kiderül, hogy Mebh egy *wolfwalker*, vagyis „farkasokkal járó", aki nappal emberként él, éjszaka azonban farkassá változik és a vadak elementárisan szabad életét éli. Ez a szál ismert egyes európai népek folklórjában, elég a farkasember, a likantrópia témakörére utalni, itt azonban nem egészen erről van szó.

Mebh bevezeti Robynt az erdő varázslatos világába, amit a városi kislány korábban inkább csak a történetek, elbeszélések és néhány régebbi élmény alapján ismert. Mebh irányítani képes a farkasokat – mivel hozzájuk is tartozik – és titokzatos gyógyító képességgel rendelkezik. Kiderül azonban, hogy édesanyja tetszhalott állapotban van, s Mebh régóta arra vár, hogy visszatérjen hozzá. A film fő vonala kettejük barátsága, s Robyn azon törekvése, hogy apja féltésből fakadó konoksága, erdőtől való eltiltása és a régens kérlelhetetlensége ellenére segítsen barátján. Mebh édesanyjának farkasinkarnációját ugyanis fogságba ejtették.

A város–vidék (vagyis erdő) ellentéte mélyén a keresztény–pogány szembenállás sokszor tárgyalt problémakomplexuma rejtőzik, ami egyúttal annak analógiája, hogy a kereszténység szimbolizálja a civilizált kultúrembert, a pogány babonaságban hívő egyszerű emberek pedig az elmaradottságot, avíttságot, tudatlanságot. A filmben ezzel párhuzamosan felerősödik az, amiben már politikai szál is húzódik, nevezetesen a hosszú, fájdalmas múltra visszatekintő ír–angol ellenségeskedés. A film alkotói finoman, kulturáltan láttatják a főleg az írek részéről rengeteg tragédiával járó régi gyűlölködést, vagyis nem mondhatjuk, hogy ez a politikai vonal rátelepedne az alapvetően meseként tálalt történetre. Az angol gőgöt, a filmben ábrázolt keresztény intoleranciát a régens testesíti meg, s igazából Anglia Lord Protector mögött álló egésze csupán a végrehajtó katonai hadoszlopok és őrök képében jelenik meg. Az íreket viszont néha kimondottan egyszerű, sőt együgyű népekként rajzolja meg a film, akikben megvan a szabadságszeretet, de korlátoltságuknál fogva könnyen rászedhetők, manipulálhatók. E szálakat érdemes volt megpendíteni, ám a történetszövés ezek nélkül is követhető.

Külön élményt nyújt a *Wolfwalkers* vizuális világa, amely szinte önálló testként érzékelhető, s olykor a konkrét eseményektől függetlenül is átélhető. Moore olyan világot teremt a *Wolfwalkers*-ben – és ez az előző két filmre is vonatkozik –, amilyet más animációs filmekben nem nagyon tapasztalhatunk, legfeljebb egyes japán alkotásokban. A film rajzos megjelenítése – tán nem túlzás – szemkápráztatóan szép, s főleg e vonása révén nyújt maradandó élményt. A film azon részei, amikor a két kis főszereplő felfedezi, bejárja az erdőt, futnak a farkasok, egyfajta rajzfilmes mágiát hoznak létre, s megvalósulni látszik az, amit a film mint művészeti ág nemigen tűnt képesnek nyújtani, nevezetesen mozgóképen megjeleníteni a létsíkok átjárhatóságát, egybeolvadását. Ezt a rajzfilmes varázst a

Kells titka és főként *A tenger dala* is magas szinten prezentálta, és a farkasokkal futó történet is magával ragadóan közvetíti. Ami a személyeket illeti, mindkét kislány nagyon bájos, Mebh karaktere, mozgása igazán eredeti, de Goodfellowe és a régens alakja is markáns.

A korábbi filmek alapján is tudtuk – és ez örömmel tölt el bennünket –, hogy az alkotókra hatott a *Magyar népmesék* sorozat. Az ornamentika, a díszítőművészet elemeiben érezni felejthetetlen filmes népmese-sorozatunk jótékony befolyását a természetszerűleg meglévő kelta, germán ősminták, ezeken kívül más rajzfilmes hatások mellett. Ilyen az, amikor a művészetekben megjelenő tradicionális ideák mintegy mozgásba lendülnek, s egy hasonlóan autentikus alkotás keretébe ágyazva telítődnek éltető fluidummal és elevenednek meg. Minden jel szerint Tomm Moore-ban mint alkotóban él valami abból a valóságból, ami egészen a tradicionális értékekig nyúlik, s művészi intuíciója segítségével át is tudja adni ezeket. Pozitíve ítélendő meg az a gesztus, amit a film végéhez közeledve a megtestesült gonoszként ábrázolt régens felé tesznek az alkotók, midőn lehetőséget nyújtanak számára, hogy életét az Úr kezébe helyezze.

Gyönyörű film a *Wolfwalkers*, s noha meg lehetne nevezni egyes szentimentálisnak tűnő részleteket, a bemutatott összművészeti alkotás ad annyi értéket a nézőnek, hogy ezek felett szemet hunyjon. Még ha valaki giccsesnek is találná a film zárójelenetét a szekér-idillel, el kell gondolkozni azon, hogy az előítéletektől, cinizmustól áthatott mai ember automatikusan hajlamos giccsesnek tartani bármit, ami szép és szépségében egyszerű. Ezzel párhuzamosan érdemes mélyen magunkba nézni, hogy menynyi „fontosnak" tartott hétköznapi banalitást teszünk érdemtelenül magas polcra. Tény, hogy léteznek giccsek, és bizonyos esetekben a giccs és a művészi tartalom határa is ingoványos, nem állapítható meg egyértelműen, már csak a művészet mint olyan természetéből fakadóan sem. A *Wolfwalkers* azon a határon belül marad, ahol filmes eszközzel értéket sikerült teremteni. Ritka erény egy modern művészeti formától.

M. P.

Damiani Szent Péter
AZ ÚR LEGYEN VELETEK! GOMORRA KÖNYVE
130 oldal (Budapest, 2021, Zrínyi)

A kötet egy szentéletű szerzetes és egyházpolitikus két levelének magyar fordítását tartalmazza bevezető tanulmányokkal és jegyzetekkel. Az *Epistola 28* (Reindel) 1048 és 1055 között, az *Epistola 31* (uő) pedig 1049 és 1054 között íródott. A levelek egykor gyakran könyvecskéket *(libellus)*, kisebb terjedelmű műveket *(opusculum)* képeztek. Úgy tűnhet, mindkét alkotás a római katolikus Egyház egy-egy gyakorlati problémájával foglalkozik: a *Liber qui apellatur Dominus vobiscum* a szerzetesek és papok magányosan végzett szentmiseáldozata *(missa solitaria)* legitimitásának kérdésével, a *Liber Gomorrhianus* pedig a szerzetesi és papi „szodómia" – szexuális bűnök – egyházjogi következményeivel. Kétségtelen, hogy az említett címeken ismertté vált levelek konkrét oka praktikus természetű volt. Azonban amire itt egy rövid ismertető keretei között szeretnénk felhívni a figyelmet, az, hogy a szerző – általános tradicionális módszernek megfelelően – alapvető fontosságú elvekre vezette vissza az aktuális problémákat.

A legtöbb mai szerző szerint Pietro Damiani/Petrus Damianus (1007–1072) nem volt kimondottan filozófiabarát. *Az Úr legyen veletek!* 1. fejezetében vagy szakaszában látjuk is, hogy *„Krisztus egyszerűsége"* és *„a (vallásos) bölcsek igaz mesterkéletlensége"* jegyében elutasít korábbi fi-